

בפירות מעשר שני עצמם, שהעלם לירושלים — ונטמאו שם.

ומקשינן ועדיין ליפרקיה [יפדנו], דתנן: קיג-א הלוקח בכסף מעשר שנטמא — יפרה!

ואמרינן: הברייתא כשיטת רבי יהודה היא, דאמר שהלוקח בכסף מעשר שני שנטמא — יקבר.

ועתה מקשה הגמרא על עצם התירוץ, שמדובר במעשר שני שנטמא:

אי הכי, אם מדובר במעשר שני שנטמא, מאי איריא, למה צריכיה הברייתא לומר דין זה, שישגזו, דווקא בעיר הנדחת? הרי אפילו מעשר שני שנטמא דעלמא, של עיר סתם, נמי ישגזו!

אלא, לעולם מדובר במעשר שני טהור, וכגון דנפול מחיצות, וכדרכא. דאמר רבא: מחיצה לאכול — דאורייתא. לקלוט — דרבנן. וכי גזור רבנן — כי אתנהו למחיצה. כי ליתנהו למחיצה — לא.

שנינו בברייתא: כתבי הקדש ישגזו.

מתניתין דלא כרבי אליעזר.

דתניא, רבי אליעזר אומר: כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת — אינה נעשית עיר הנדחת. שנאמר: "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל". וחיבא דאיבא מזוזה — לא אפשר לשרוף את העיר וכל מה שבתוכה, שהרי אז תשרף גם המזוזה,

בגבולין — לכולי עלמא ממון גבוה הוא, למה לא יהא המעשר מותר אף באכילה?!

ודחינן: לא. לעולם מדובר במעשר שני דעיר אחרת, ואסקוהו לגוה [והכניסוהו כבר לירושלים] קודם שהודחה אותה העיר. והכא במאי עסקינן — שנטמא אותו מעשר, ולכן אסור באכילה (996).

ומקשינן: ועדיין, למה ישגזו, לפרקיה [יפדנו]!

דאמר רבי אלעזר: מניין למעשר שני שנטמא, שפורין אותו אפילו כשנמצא כבר בירושלים, אף שנאמר "וכי ירבה ממך הדרך לא תוכל שאתו וגו' ונתת בכסף", ומהמילים "וכי ירבה ממך הדרך" אנו דורשים שדווקא בריחוק מקום אתה פודה, ואי אתה פודה בקירוב מקום?

תלמוד לומר: "לא תוכל שאתו". ואין שאת — אלא אכילה, שנאמר: "וישא משאות מאת פניו"!

וכך אנו דורשים את הפסוק: "וכי ירבה ממך הדרך", שאתה נמצא בריחוק מקום, או "לא תוכל שאתו", שאינך יכול לאכול משום שנטמא, אזי "ונתת בכסף וגו'".

ואמרינן: הכא במאי עסקינן — בדבר הלוקח מכסף מעשר שני. דהיינו, שקנה בכסף בשו או יין ושכר, ונטמאו. ובאופן כזה לא מועיל פדיון.

ומה שאמר רבי אלעזר שמועיל פדיון, היינו

996. כפי שנאמר על מעשר שני: "לא בערתי ממנו בטמא". ולהלן שואלת הגמרא, הרי דין זה אינו דווקא בעיר הנדחת!

העיסה, ולכן אין זה נחשב "ראשית עריסותיכם". ואפילו אם פדה את העיסה לאחר מכן, פטורה מן החלה.

אלא אנו אומרים שהכתוב אמר כאן שני דברים: "והיתה תל עולם" — שלא תיעשה גנות ופרדסים. "לא תבנה עוד" — כל בנינין שבעולם, ואפילו גנות ופרדסין — לא תבנה עוד.

ודורשין את המקרא על פי כלל זה: כל דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

אף כאן, הרי איסור בניית בתים בכלל "והיתה תל עולם" היה. ולמה יצא, למה כתבה הכתוב בפירוש "לא תבנה עוד"?

להקיש לך בנין לאיסור הכללי של "והיתה תל עולם", ולומר לך: מה בנין מיוחד — שהוא ישוב בני אדם, אף כל בנין, כגון גנות ופרדסים — לא. ור' יוסי הגלילי סבר אין דנין כר' אבין, ודריש הכי: והיתה תל עולם — מכל מילי, שלא יעשה בה שום דבר ולא תבנה עוד — דמשמע בנין בתים, אשמועינן לאו בבנין בתים, וגנות ופרדסים — איסור עשה הוא דאיכא, כך שמעתי.

דמר, רבי יוסי הגלילי — אית ליה דרבי אבין [הוא סובר כרבי אבין], ולכן אסור לעשות בה אף גינות ופרדסין.

ומר, רבי עקיבא — לית ליה דרבי אבין, ולכן הוא סובר שמותר לעשות בה גינות ופרדסין.

ודחינן: לא. באמת אפשר לומר דבולי עלמא אית לחו דרבי אבין. והבא בהא קמפלגני:

מר, רבי יוסי הגלילי, סבר: כתוב "לא תבנה עוד". ולשון "עוד" — לגמרי משמע, שלא

שכתובים בה כמה אזכרות [שם השם]. ואסור לעשות כן, דכתיב: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו' ואבדתם את שמש מן המקום ההוא, לא תעשו כן לה' אלהיכם". וממקרא זה אנו דורשים שאסור לאבד דבר שכתוב עליו שמו של הקדוש ברוך הוא.

שנינו במשנתנו: רבי שמעון אומר: אמר הקדוש ברוך הוא וכו' [אם אתם עושין עיר הנדחת, מעלה אני עליכם כאילו אתם מעלים עולה כליל לפני].

ובהמשך המשנה נחלקו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, אם אפשר לעשות במקום העיר הנדחת גינות ופרדסין, או לו.

לימא בדרבי אבין אמר רבי אילעא קמיפלגני.

דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא: כל מקום שאתה מוצא כלל בעשה, כגון מה שנאמר בענין עיר הנדחת "והיתה תל עולם", שזהו כלל, שמקום העיר יהיה שממה, ולא יהיו שם אפילו גנות ופרדסים, ונאמר ציווי זה בלשון עשה. ופרט — בלשון לא תעשה, "לא תבנה עוד", שכאן פירט לך הכתוב בלשון לאו, שלא תבנה שם בתים —

אין דנין אותו ב"כלל ופרט", שהוא אחד מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ואז הכלל הוא שאומרים: אין בכלל — אלא מה שבפרט, משום שהפרט — פירושו של הכלל הוא. כלומר, מה שאמר הכתוב "והיתה תל עולם", היינו "לא תבנה עוד". שלא תעשה שם בתים. אבל גנות ופרדסים — מותר.

תבנה בעתיד לשום דבר, אף לגינות ופרדסין⁽⁹⁹⁷⁾.

ומר, רבי עקיבא, סבר, ש"לא תבנה עוד" — היינו לכמה שהיתה אינה נבנית, שלא יבנו שם שוב בתים. אבל נעשית היא גנות ופרדסים.

תנו רבנן: היו בה בעיר הנדחת אילנות תלושין — אסורין. אבל אם היו בה אילנות מחוברין — מותרין.

והטעם, משום שנאמר "תקבוץ ושרפת", משמע, דבר שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה. יצאו אילנות מחוברים, שמחוסרים אף תלישה מהקרקע.

של עיר אחרת, בין תלושין בין מחוברין — אסור.

מאי עיר אחרת?

אמר רב חסדא: העיר יריחו.

דכתיב: "זהיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה, וישבע יהושע בעת ההיא לאמר: ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר

הזאת את יריחו, בכברו ייסדנה, ובצעירו יציב דלתיה". "היא וכל אשר בה" משמע, שאף אילנות המחוברים שבה — אסורים.

תניא: לא יבנה את העיר יריחו, ויקראנה על שם עיר אחרת.

ואף לא יבנה עיר אחרת, ויקראנה על שם יריחו. כדי שהשם "יריחו" ימחה מן העולם.

דכתיב: "בנה חיאל בית האלי את יריחה. כאבירם בכרו יסדה, ובשגוב צעירו הציב דלתיה". והיינו, שבנה חיאל עיר אחרת על שם יריחו⁽⁹⁹⁸⁾, ועבר בכך על אלתו של יהושע. וזהו שנאמר "בית האלי", שעבר חיאל על האלה.

תניא: במות אבירם בכרו, שהיה רשע, לא היה לו לחיאל ללמוד שלא להמשיך לבנות את העיר, כי היה יכול לתלות מיתתו ברשעו של אבירם, ולא בקללת יהושע.

אבל במות שגוב צעירו — היה לו ללמוד.

והוינן בה: אבירם ושגוב — מאי עבוד [מה עשו]? למה קורא להם התנא רשעים?⁽⁹⁹⁹⁾

997. כתב רש"י, דהיינו כמו "לעולם ועד". ש"ועוד" לשון "ועד" הוא. שלא תבנה לעולם לשום דבר.

998. כתב רש"י, דלא אתפרש לן מנלן שבנה עיר אחרת על שם יריחו.

והמהרש"א כתב, שגם ענין זה, שלא יבנה עיר אחרת בשם יריחו, הוא בכלל השבועה שהשיעם יהושע. דכתיב: "וישבע יהושע וגו' ארור האיש אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו". דלא הוה ליה למכתב אלא "ובנה את יריחו". ומדכתב "את העיר הזאת", משמע

אם כן, מדכתיב הכא "בנה חיאל בית האלי את יריחו", משמע שבנה עיר אחרת בשם יריחו.

999. כך פירש רש"י. והמהרש"א תמה, הרי לגבי שגוב לא אמר שהיה רשע!

ופירש, ששאלת הגמרא היא, מהיכא פסיקא ליה במעשיהם שאבירם היה רשע, ושגוב לא היה רשע.

אמר ליה אליהו: אין. אכן כך.

אמר ליה אחאב: השתא לווטתא דמשה לא קא מקיימא [עתה אפילו קללת משה לא מתקיימת], דהרי כתיב: "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו'", וכתיב בהמשך: "וחרה אף ה' בככם ועצר את השמים וגו'", הרי שקלל משה שאם יעבדו עבודה זרה — לא יהיה מטר.

וההוא גברא [ואותו אדם, על עצמו היה אומר] אוקים ליה עבודה זרה על כל תלם ותלם [עשה כל כך הרבה עבודה זרה, עד שהעמידה על כל תלם ותלם⁽¹⁰⁰¹⁾], ובכל זאת יורד כל כך הרבה גשם, ומקלקל את הדרכים, עד שלא שביק ליה מיטרא דמיזל מיסגד ליה [עד שמחמת הגשם אין יכול ללכת לעבוד לעבודה זרה]!

ואם קללתו של משה אינה מתקיימת, לווטתא דיהושע תלמידה מקיימא [קללתו של יהושע תלמידו תתקיים]!?

מיד: "ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב: חי ה' אלהי ישראל אם יהיה השנים האלה טל ומטר וגו'". [מקרא זה סמוך למקרא של חיאל בת האלי שהובא לעיל].

בעי רחמי [ביקש אליהו רחמים], והבו ליה אקלידא דמטרא [ונתנו לו מן השמים מפתח של מטר⁽¹⁰⁰²⁾], וקם ואזל [וקם משם, והלך לו].

ומבארנין: באמת אין אנו יודעים אם אבירם ושגוב היו רשעים או לא, ולא על כך דיבר התנא.

והכי קאמר התנא: באבירם בכורו היה לו ללמוד לאותו רשע, לחיאל. שהיה לו ללמוד ממות אבירם בכורו, שבא לו עונש זה מחמת קללת יהושע.

כתוב בפסוק שהבאנו לעיל: "בשגוב צעירו". ויש לתמוה, ממשמע שנאמר "באבירם בכורו", איני יודע ששגוב — צעירו הוא?

מה תלמוד לומר "שגוב צעירו"?

מלמד שהיה חיאל מקבר והולך [תוך כדי בניית אותה עיר] את כל בניו. מאבירם בכורו — עד שגוב, שהיה צעיר בניו.

אחאב — שושביניה הוה [ידידו ואוהבו של חיאל היה].

אתא איחו ואליהו [באו הוא ואליהו] למשאל בשלמא בי טמיא⁽¹⁰⁰⁰⁾ [לשאל בשלום חיאל, שהיה יושב אבל על בניו].

יתיב אחאב וקאמר: דילמא כי מילט יהושע, הכי לט [שמא כשקילל יהושע — כך קילל]: לא יבנו את יריחו על שם עיר אחרת [אף אם יקראו לה בשם אחר], ולא יבנו עיר אחרת — על שם יריחו?

אירע לו אסון זה, שמתו כל בניו.

1001. שמקום גבוה הוא. רש"י.

1002. לשון משל הוא. לפי שהיה המטר תלוי בו, והוא היה ממונה עליו. וכיון שנשבע שלא

1000. יש אומרים "בי טעמא", בית האבל, שמטעמין אותו בדברים לנחמו. רש"י, עיי"ש.

ויש גורסין "למשאל ליה טעמא". והרמ"ה פירש, שבאו אחאב ואליהו לשאל מה טעם

כתוב לאחר מכן: "ויהי דבר ה' אליו [אל אליהו] לאמר: לך מזה, ופנית לך קדמה, ונסתרת בנחל כרית". וכתוב להלן: "והערבים מביאים לו [לאליהו] לחם ובשר בבקר וגו'".

מהיכא [מהיכן הביאו לו העורבים]?

אמר רב יהודה אמר רב: מבי טבחי דאחאב [ממטבחו של אחאב] (1003).

כתוב להלן: "ויהי מקץ ימים וייבש הנחל, כי לא היה גשם בארץ".

כיון דחזא [כיון שראה] הקדוש ברוך הוא דאיכא צערא בעלמא משום שלא ירד גשם, רצה שיחזיר לו אליהו את מפתח הגשמים כדי להוריד מטר. וגילגל הדבר שיחזיר לו, כדלהלן.

כתיב: "ויהי דבר ה' אליו לאמר קום לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך". ואכן כך היה, כפי שמסופר שם.

וכתיב להלן: "ויהי אחר הדברים האלה, חלה בן האשה בעלת הבית, ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה".

"ותאמר אל אליהו: מה לי ולך איש האלקים באת אלי להזכיר עוני ולהמית את בני?"

בעא אליהו רחמי למיתן ליה אקלידא דתחיית המתים [ביקש אליהו שיתנו לו מן השמים את המפתח של תחיית המתים], כדי להחיות את בנה של אותה אלמנה.

אמרי ליה מן השמים: כל מפתחות אוצרותיו של הקדוש ברוך הוא נמסרו ביד שלוחים ממונים. אבל שלש מפתחות — לא נמסרו מעולם לשליח, ואלו הם:

של חיה [יולדת], ושל גשמים, ושל תחיית המתים.

ואם ניתן לך עתה גם את מפתח תחיית המתים, בנוסף למפתח גשמים שכבר נמצא בידך, יתמהו ויאמרו: שתיים [שני מפתחות] ביד תלמיד, ורק אחת ביד הרב!?

אייתי הא — ושקיל האי [הבא את מפתח גשמים, וניתן לך את מפתח תחיית המתים].

ומנין לנו שכך היה?

דכתיב שאמר אחר כך הקדוש ברוך הוא לאליהו: "לך הראה אל אחאב, ואתנה מטר". לא אמר לו הקדוש ברוך הוא "ותן מטר", אלא "ואתנה מטר". הרי שנטל הקדוש ברוך הוא מידו את מפתח הגשמים, ונתן מטר.

דרש החוה גלילאה קמיה דרב חסדא: משל דאליהו, למה הדבר דומה?

לגברא דטרקיה לגליה, ואבדיה למפתחיה [לאדם שטרק ונעל את השער שלו, ואיבד את מפתח השער]. כך אליהו, נעל שערי מטר, ולבסוף איבד את מפתח הגשמים. שלא נפתח השער על ידו.

דרש רבי יוסי בציפורי: אבא אליהו [אליהו חביבי וגדולין] קפדן הוא. שהרי כעס על

קיג-ב

1003. כתב היעב"ץ, שהיה הבשר משחיתו של עובדיהו, וזכה בו אליהו מן ההפקר, כעובדא

יהיה מטר והלך לו, דומה לאדם שסגר אוצרו במנעול, ונטל המפתחות בידו. יד רמה.